

הלכות אבל פרק ג

א. כל כוהן שנטמא למת, חוץ מששה מתים המפרשים בתורה או אשתו, בעדים והתראה הרי זה לוקה, שנאמר "לנפש לא-יטמא בעמיו" (ויקרא כא, א). ואחד הנוגע במת או המאהיל או הנושא, ואחד המת או שאר הטמאות הפורשות מן המת שנאמר "לנפש לא-יטמא". וכבר פרשנו בהלכות טמאת מת, כל הדברים המטמאין מן המת, מן התורה או מדבריהם.

ב. וכן אם נגע הכוהן בקבר, לוקה. אבל נוגע הוא בבגדים שנגעו במת, אף על פי שנטמא בהן טמאת שבעה.

ג. וכן אם נכנס לאהל טמא, שנכנסה לו הטמאה לוקה, אף על פי שעצמה שלטמאה בבית אחר. וכבר בארנו כל האהלים שתכנס להם הטמאה, או שתצא מהם, ודין הסככות והפרעות, וכל הדברים המביאין את הטמאה, והחוצצין בפני הטמאה, ואיזה מהן דין תורה, ואיזה מהן מדבריהן הכל בהלכות טמאת מת.

ד. ושם בארנו שאין הגויים מטמאין באהל, ולפיכך קברותיהן טהורים, ומתר לכוהן להכנס לשם, ולדרוך על קברותיהן; ואינו אסור אלא שיגע בטמאה או ישאנה, כמו שבארנו שם.

ה. כוהן שנכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה, ואחר שידע התרו בו אם קפץ ויצא, פטור; ואם ישב שם כדי השתחויה כמו שבארנו בענין טמאת מקדש, הרי זה לוקה. נכנס ויצא, וחזר ונכנס ויצא אם התרו בו על כל פעם ופעם, לוקה על כל פניסה וכניסה.

ו. וכן אם נגע במת והתרו בו ופרש, וחזר ונגע והתרו בו אפלו מאה פעמים לוקה על כל אחת ואחת. היה נוגע ולא פרש, או שהיה עומד בבית הקברות ונגע במתים אחרים אף על פי שהתרו בו כמה פעמים, אינו לוקה אלא אחת: שהרי הוא מחלל ועומד, כל זמן שלא פרש.

ז. המטמא את הכוהן אם היו שניהם מזידין לוקה הכוהן, וזה שטמאו עובר על "ולפני עור, לא תתן מכשל" (ויקרא יט, יד). היה הכוהן שוגג, וזה שטמאו מזיד הרי זה שטמאו לוקה.

ח. כוהן גדול אינו מטמא לקרובים, שנאמר "לאביו ולאמו, לא יטמא" (ויקרא כא, יא); וכן אינו נכנס עם המת באהל, אפלו קרוביו שנאמר "ועל כל-נפשות מת, לא יבא" (שם). הא למדת שהוא חייב ב"לא יבא", וחייב ב"לא יטמא".

ט. פיצד: נגע או נשא, לוקה אחת. נכנס לאהל וישב שם עד שמת עליו המת, או שנכנס בשדה תבה ומגדל ובא חברו ופרע עליו גג השדה שהרי טמאה וביאה באין כאחד לוקה שתיים: משום "לא יבא" (ויקרא כא, יא), ומשום "לא יטמא" (שם). נטמא מקדם, ואחר כך נכנס לאהל אם התרו בו, לוקה אף על הביאה.

י. כוהן שפגע במת מצוה בדרך, הרי זה מטמא לו: אפלו כוהן גדול, חייב להטמא לו ולקברו. ואיזה הוא מת מצוה זה אחד מישראל שהיה משלף בדרך, ואין לו קוברים. ודבר זה, הלכה מפני הקבלה.

יא. במה דברים אמורים, בשהיה הכוהן לבדו, ואין עמו אחר,

ואפלו קרא שם בדרך, ואין לו עונה. אבל אם פשיקרא אחרים
עונין אותו, אין זה מת מצוה, אלא קורא לאחרים, ויבואו
ויתעסקו בו.

יב. היה כוהן ונזיר מהלכין בדרך, ופגעו במת מצוה יתעסק
בו הנזיר, שהרי אין קדשתו קדשת עולם, ואל יטמא בו הכוהן,
אף על פי שהוא כוהן הדיוט.

יג. היה כוהן גדול וכוהן הדיוט, יטמא כוהן הדיוט. וכל הקודם
את חברו, מתאחר בטמאה; וסגן עם משוח מלחמה שפגעו
במת מצוה יטמא משוח מלחמה, ואל יטמא הסגן.

יד. נשיא שמת הכל מטמאין לו, אפלו כוהנים: עשוהו כמת
מצוה לכל, מפני שהכל חייבין בכבודו. וכן הכל אוננין עליו.

טו. בנות אהרן, לא הזהירו על טמאת מת: שנאמר "אמר אל-
הכהנים בני אהרן" (ויקרא כא, א) "בני אהרן", ולא בנות אהרן.
וכן החללים מתרין להטמא שנאמר "אמר אל-הכהנים בני
אהרן", עד שיהיו בכהונם. כוהן קטן, הרי הגדולים מזוהרים
שלא יטמאוהו; ואם בא להטמא מעצמו אין בית דין מצוין
עליו להפרישו, אבל אביו צריך לחנכו בקדשה.

טז. מת תופס ארבע אמות שלו לטמאה; וכל כוהן שנכנס
לתוך ארבע אמות, מכין אותו מפת מרדות. וכן אם נכנס לבית
הפרס, או יצא לחוצה לארץ, או שנטמא בדם תבוסה, או
בגולל ובדפק וכיוצא בהן מכין אותו מפת מרדות, מפני שהן
אבות שלדבריהם, כמו שבארנו בהלכות טמאת מת. אבל אם
נכנס לבית הקברות, לוקה מן התורה.

יז. מתר לכוהן להטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ לדבר
מצוה, בזמן שאין שם דרך אלא היא כגון שהלך לשא אשה,
או ללמד תורה: אף על פי שיש שם מי שילמדו בארץ ישראל,
לא מן הכל אדם זוכה ללמד.

יח. וכן מטמא בטמאה שלדבריהם, לכבוד הבריות. פיצד: אבל
שהלך לבית הפרס, הכל הולכין אחריו לנחמו שם. וכן מדלגין
על גפי ארונות שלמות לקראת מלכים ואפלו מלכי גויים, כדי
להבחין בינם לבין מלכי ישראל פשיחזר כבודן למקומן. וכן
כל כיוצא בזה. וכן מטמא בטמאה שלדבריהם לדון עם הגויים
ולערער עמקן, מפני שהוא מציל מידם. וכן כל כיוצא בזה.

הלכות אבל פרק ד

א. מנהג ישראל במתים ובקבורה, כך הוא: מאמצין עיניו
שלמת, ואם נפתח פיו, קושרין את לחייו; ופוקקין את נקביו,
אחר שמדיחין אותו, וסכין אותו במיני בשמים, וגוזזין שערו.
ומלבישין אותו תכריכין תפורין שלפשתן לבנים, ולא יהיו
דמיהם יקרים; נהגו חכמים בצודר שווה זוז, שלא לביש את
מי שאין לו. ומכסין פני המת, שלא לביש את העניים שפניהם
משחרין ברעב.

ב. ואסור לקבר בתכריכין שלמשי ובבגדים המזהבין המרקמין,

אָפֿלו לַנָּשִׂיא שְׂבִישָׁרָא, שְׂזו גִסוֹת רוּחַ וְהַשְׁחָתָה, וּמַעֲשֵׂה גוֹיִים.

ג. וְסוּבְלִין אֶת הַמֵּת עַל הַכֶּתֶף, עַד בֵּית הַקְּבֻרוֹת. וְנוֹשְׂאֵי הַמָּטָה אֲסוּרִין בְּנַעֲלִית הַסֵּנְדֵל שֶׁמָּא תַּפְסֵק רְצוּעָה מִסֵּנְדָלוֹ שְׁלֹא־חֵד מֵהֶן, וְנִמְצָא מִתְעַכֵּב מִן הַמְצוּה. וְחוֹפְרִין בְּעֶפֶר מַעֲרוֹת, וְעוֹשִׂין כּוֹךְ בְּצַד הַמַּעֲרָה; וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ בּוֹ וּפָנָיו לְמַעְלָה, וּמַחֲזִירִין הָעֶפֶר וְהָאֲבָנִים לְמַעְלָה. וַיֵּשׁ לָהֶן לְקַבֵּר בְּאֶרֶץ שְׁלֵעִץ. וְהַמְלִיץ אֶת הַמֵּת אוֹמְרִין לוֹ לֶךְ בְּשָׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל-אַבְתִּיךָ, בְּשָׁלוֹם" (בראשית טו, טו).

ד. וּמַצִּינִין אֶת הַקְּבֻרוֹת, וּבּוֹנִין נֶפֶשׁ עַל הַקְּבֹר; וְהַצְדִּיקִים, אֵין בּוֹנִים לָהֶם נֶפֶשׁ עַל קְבֻרוֹתֵיהֶן וּבְרִיָּהֶם הֵם זְכוּרָנָם. וְלֹא יִפְנֶה אָדָם לְבַקֵּר הַקְּבֻרוֹת.

ה. הַגּוֹסֵס, הָרִי הוּא כָּחִי לְכָל דָּבָר: אֵין קוֹשְׁרִין לְחִיָּיו, וְאֵין פּוֹקְקִין נִקְבֵּיו, וְאֵין מַנִּיחִין כָּלִי מִתְכוֹת וְכָלִי מִקֵּר עַל טְבוּרוֹ שְׁלֹא יִתְפַח, וְלֹא סָכִין אוֹתוֹ, וְלֹא מְדִיחִין אוֹתוֹ, וְלֹא מְטִילִין אוֹתוֹ עַל הַחוּל וְלֹא עַל הַמֶּלֶח עַד שֶׁעָה שְׁיָמוֹת; וְהַנוֹגֵעַ בּוֹ, הָרִי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים. לָמָּה זֶה דוֹמָה: לָנֶר שֶׁמִּטְפֹּטֵף כִּיּוֹן שְׁיָגַע בּוֹ אָדָם, יִכָּבֶה. וְכָל הַמֵּאֲמֵץ עִם יְצִיאַת נֶפֶשׁ, הָרִי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים, אֵלֹא יִשְׁהָה מַעַט, שֶׁמָּא נִתְעַלֵּף. וְכֵן אֵין קוֹרְעִין עָלָיו, וְלֹא חוֹלְצִין כֶּתֶף, וְלֹא מְסַפִּידִין, וְלֹא מְכַנְּסִין עִמּוֹ אֶרֶץ וְתַכְרִיכִין בְּבֵית עַד שְׁיָמוֹת.

ו. מִי שֶׁמָּתוּ מִטָּל לְפָנָיו, אוֹכֵל בְּבֵית אַחֵר; אֵין לוֹ בֵּית אַחֵר, עוֹשֶׂה מַחֲצָה וְאוֹכֵל; אֵין לוֹ דָּבָר לַעֲשׂוֹת מַחֲצָה, מַחֲזִיר פָּנָיו וְאוֹכֵל. וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף, אֵינוּ מְסַב וְאוֹכֵל, וְלֹא אוֹכֵל בָּשָׂר, וְאֵינוּ שׁוֹתֶה יַיִן, וְאֵינוּ מְבָרֵךְ, וְאֵינוּ מְזַמֵּן, וְאֵין מְבָרְכִין עָלָיו, וְאֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, וּפְטוּר מִקְרִית שְׁמַע, וּמִן הַתְּפִלָּה, וּמִן הַתְּפִלִּין, וּמִכָּל מַצּוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה.

ז. בַּשֶּׁבֶת מְסַב, וְאוֹכֵל בָּשָׂר, וְשׁוֹתֶה יַיִן, וּמְזַמֵּן, וּמְבָרֵךְ, וּמְבָרְכִין עָלָיו, וּמְזַמְּנִין עָלָיו; וְחַיֵּב בְּכָל מַצּוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, חוּץ מִתְּשַׁמִּישׁ הַמָּטָה. נִקְבֵּר הַמֵּת הָרִי זֶה מִתֵּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר, וְלִשְׁתּוֹת יַיִן מַעַט כִּדֵּי לְשִׁרוֹת אֲכִילָה שְׁבִמְעִיו, אֲבָל לֹא לְרוּוֹת.

ח. אֵין מְשִׁהִין אֶת הַמֵּת, אֵלֹא מְדַחִין מִטָּתוֹ מִיד; וְכָל הַמְדַּחָה מִטָּתוֹ, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וְעַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, הָרִי זֶה מְגַנֶּה: הִיא עָרֵב שֶׁבֶת, אוֹ עָרֵב יוֹם טוֹב, אוֹ שֶׁהָיוּ גִשְׁמִים מְזַלְפִּין עַל הַמָּטָה מִתֵּר, שְׁלֹא אַחֵר אֵלֹא לְכַבּוֹד אָבִיו וְאִמּוֹ. וְכָל הַמְלִיץ אֶת מָתוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אֵלֹא אִם כֵּן הָלִינוּ לְכַבּוֹדוֹ וְלִהְיוֹת שְׂרָכִיו.

ט. הָאֲבֵל בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן בִּלְבָד אֲסוּר לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין, וְלֶאֱכֹל מִשְׁלוֹ, וְחַיֵּב לֵישֵׁב עַל מְטָה כְּפוּיָה. וּבִשְׁאֵר יְמֵי הָאֲבֵל מִתֵּר לוֹ לֶאֱכֹל מִשְׁלוֹ, וְלֵישֵׁב עַל גְּבִי מִפֶּן אוֹ קֶרֶקַע, וּמִנִּיחַ תְּפִלִּין.

י. וּמִנִּין שֶׁהוּא אֲסוּר בְּרֵאשׁוֹן לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין שֶׁהָרִי נֶאֱמַר לִיחֻזְקָא ל"פֶּאֶרְךָ חֲבוּשׁ עָלֶיךָ" (יחזקאל כד, יז), מְכַלֵּל שְׁכָל הָעַם אֲסוּרִין. וְנֶאֱמַר לוֹ "וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכַל" (שם) מְכַלֵּל שְׁכָל הָעַם אוֹכְלִין מִשְׁלָאֲחֵרִים בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, וְאֲסוּרִין לֶאֱכֹל מִשְׁלַעֲצָמָן.

הלכות אבל פרק ה

א. אלו דברים שהאבל אסור בהן ביום הראשון מן התורה, ובשאר שבעת ימי האבל מדבריהם אסור לספור, ולכבס, ולרחץ, ולסוך, ולשמש מטתו, ולנעל את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקף את המטה, ולפרע את ראשו, ולשאל שלום: הכל אחד עשר דבר.

ב. ומנין שהאבל אסור בתספורת: שהרי הזהיר בני אהרן "ראשיכם אל-תפרעו" (ויקרא יו) מכלל שכל המתאבל אסור לספור שערו, אלא מגדל פרע. וכשם שאסור לגלח שער ראשו, כך אסור לגלח שער זקנו, וכל שער שיש בו אחד המגלח, ואחד המתגלח. היה מגלח, ושמע שמת אביו משלים תגלחת ראשו, אחד המגלח ואחד המתגלח. וכן אסור לגלח שפה, ולטל צפרניו בכלי; אבל בשניו או שנטל צפרן בצפרן, מתר.

ג. ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו, ולרחץ גופו, ולסוך: שנאמר "התאבלי-נא ולבשי-נא בגדי-אבל, ואל-תסוכי שמן" (שמואל ב יד, ב); ורחיצה בכלל סיכה שהרחיצה קודמת לסיכה, שנאמר "ורחצת וסכת" (רות ג, ג). וכשם שהאבל אסור בכבוס בגדים, כך אסור ללבש פלים לבנים חדשים ומגהצין.

ד. אסור לסוך מקצת גופו, ככל גופו; ואם להעביר את הזהמה, מתר. וכן ברחיצת מקצת גופו בחמין; אבל בצונן רוחץ פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו.

ה. מנין לאבל שאסור בתשמיש המטה שנאמר "וינחם דוד, את בת-שבע אשתו, ויבא אליה, וישכב עמה" (שמואל ב יב, כד), מכלל שהיה אסור מקדם. וכן לא ישא האבל אשה, ולא תנשא האשה, אף על פי שאין משמשין מטתן. ומתר להתיחד עם אשתו, אף על פי שהוא אסור בתשמיש המטה.

ו. מנין שהאבל אסור בנעילת הסנדל שהרי נאמר ביחזקאל "ונעליך תשים ברגליך" (יחזקאל כד, יז), מכלל שכל העם אסורין. היה בא בדרך, נועל והולך; וכשיכנס במדינה, חולץ מנעליו.

ז. רמז לאבל שאסור בעשית מלאכה: זה שנאמר "והפכתי חגיכם לאבל" (עמוס ח, י) מה חג אסור בעשית מלאכה, אף אבל אסור בעשית מלאכה. וכשם שהוא אסור בעשית מלאכה כך הוא אסור לשא ולתן בסחורה, ולילך ממדינה למדינה בסחורה.

ח. כל שלושה ימים הראשונים, אסור בעשית מלאכה, אפלו היה עני המתפרנס מן הצדקה. מכאן ואילך, אם היה עני עושה בצנעה בתוך ביתו, והאשה טוהה בפלך בתוך ביתה. שני אחים או שני שתפין שהן בחנות אחת, וארע אבל לאחד מהן נועלין את החנות כל שבעה.

ט. אפלו דברים המתרין לעשותן בחלו שלמועד, אסור לאבל לעשותן בידו בימי אבלו; אבל אחרים עושים לו. כיצד: היו זיתיו להפך, וכדיו לגוף, ופשתנו לעלות מן המשרה, וצמריו מן היותר שזכר אחרים לעשותן לו, כדי שלא יאבדו. ומרבצין לו שדהו, משתגיע עונת המים.

י. האריסין והחכירין שלו והקבלנין, הרי אלו יעשו כדרךן. אבל החמרין והגמלין בבהמות שלו, והספנין בספינה שלו הרי

אלו לא יעשו; ואם היו מחפּרין או משפּרין מקדם לזמן קצוב, הרי אלו יעשו. שכיר יום, אפלו בעיר אחרת לא יעשה לו.

יא. האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו, בין בקבלנות בין שאינה בקבלנות לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים בביתו, לא יעשו; בבית אחרים, עושין. הִיָּה לוֹ דִּין עִם אָדָם, אינו תובע אותו כל שבעת ימי האבלות; ואם הִיָּה דָּבָר אֶבֶד, עושה שליח. כֹּזֶה הוּרָו הַגְּאוּנִים.

יב. מנין שהאבל אסור בדברי תורה, שהרי נאמר ליחזקאל "האֵנֶק דָּם" (יחזקאל כד, יז). אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות. ואם היו רבים צריכין לו, מתר: ובלבד שלא יעמיד תרגמן, אלא ילחש לאחר בצדו; וזה שבצדו אומר לתרגמן, והתרגמן משמיע לרבים.

יג. ומנין שאין האבל יושב על המטה, שנאמר "ויקם המלך ויקרע את בגדיו, וישכב ארצה" (שמואל ב יג, לא). וחיב לכפות את המטה, כל שבעה. ולא מטתו בלבד הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה: אפלו עשר מטות בעשרה בתים, ובעשר עירות חיב לכפות את כלן. ואפלו חמשה אחים, ומת אחד מהן כלן כופין את כל מטותיהן.

יד. המטה המיוחדת לכלים או למעות, אינו צריך לכפותה. דרגש, אינו צריך לכפותו; אלא מתיר את קרביטיו, והוא נופל מאליו. מטה שנקליטיה יוצאין ממנה, שהרי אי אפשר להפכה זוקפה ודיו. הפך כל מטותיו, והִיָּה הוא ישן על גבי מטות אחרים, או על גבי כסא, או על גבי ארון, או על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו; אלא יישן על גבי מטה הפפויה.

טו. מנין לאבל שאסור בפריעת הראש: שהרי נאמר ליחזקאל "לא תעטה על-שפם" (יחזקאל כד, יז), מפלל ששאר האבלים חייבין בעטיפת הראש; והסודר שמכסה בו ראשו, עוטה ממקצתו מעט על פיו, שנאמר "ועל-שפם, יעטה" (ויקרא יג, מה), ותרגם אנקלוס הגר כאבילא יתעטף.

טז. ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום, שנאמר "האֵנֶק דָּם" (יחזקאל כד, יז). כל שלושה ימים הראשונים מי שנתן לו שלום, אינו מחזיר לו אלא מודיעו שהוא אבל. ומשלושה ועד שבעה מי ששאל בשלומו, מחזיר לו שלום. ומשבעה ועד שלושים, שואל בשלום אחרים; אבל אחרים אין שואלין בשלומו, עד לאחר שלושים יום. ועל אביו ועל אמו אין שואלין בשלומו, עד לאחר שנים עשר חדש.

יז. אם בשאלת שלום נאסר האבל קל וחמור שהוא אסור להרבות דברים ולשחק, שנאמר "דם" (יחזקאל כד, יז). ולא יאחז תינוק בחיקו, שלא יביאנו לידי שחוק; ולא יכנס למקום שמחה, כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.